

U Fv1971;213B Hammarby kyrka

Litteratur: L. Löfstrand (för Landsantikvariern i Stockholms län), Skrivelse till Riksantikvarieämbetet 9/9 1970 (ATA dnr 5332/70); H. Gustavson, Rapport till Riksantikvarieämbetet 11/11 1970 (ATA dnr 6707/70); R. Wibeck, Reserapport till Riksantikvarieämbetet 26/11 1970 (ATA dnr 7622/70); H. Gustavson i E. Svärdröm & H. Gustavson, Runfynd 1970, i: Fornvännen 66 (1971) s. 213 f.; Runverkets supplementregister.

Avbildningar: H. Gustavson, foto 1970 (Runverket).

FMIS: Hammarby 308:1 (fyndplats), 151:1 (nuvarande plats)

Den ristade stenen påträffades i september 1969 i samband med schaktning för en dräneringsrännan invid det nordöstra hörnet av den nuvarande kyrkogården, ca 140 m ONO om kyrkan. Att stenen bar ristning upptäcktes först senare av skogvaktare Einar Larsson, Prästgården, Hammarby, och den hade då redan tagits upp ur markytan.

Helmer Gustavson granskade fyndet den 14 oktober 1970 och kunde då konstatera att stenen var sönderslagen i tre delar, som dock hade direkt passning. Enligt Gustavson tydde färskheten i brottytorna på att den brutits sönder vid schaktningen.

Stenen rengjordes och lagades vid samma tillfälle, och efter att ristningen hade målats upp med svart färg, placerades den i kyrkans vapenhus. Senare har stenen flyttats till gravkapellets förrättningsrum, där den nu står uppställd vid den västra väggen bakom den s.k. Hammarbykistan, påträffad 1957.

Den korsristade stenen från Hammarby kyrka.
Foto Magnus Källström.

Rödaktig granit. Storlek: 0,80 × 0,48 m. Tjocklek: 0,18 m. Ristningen utgörs endast av ett kors i runstensstil. Detta ger ett något valhänt intryck, men enligt Gustavson talar vittningen i ristningsspåren mot att ristningen skulle ha gjorts i senare tid. Man måste därför räkna med att ristningen av tillkommit under sen vikingatid eller tidig medeltid.

Beträffande monumenttypen skriver Gustavson i sin rapport: »Det degenererade runstenskorset, som ger intryck av att ej ha blivit färdighugget, och stenens format tyder på att stenen kan ha varit ämnad som eller varit en gravsten eller en gavelsten i ett gravmonument.» Stenen kan närmast jämföras med en ristad sten, som 1932 påträffades som golvsten i Jumkils kyrka, Uppland (se UR 3 s. 660 f., pl. 177, Raå Jumkil 26:1). Stenen bär ett kors i runstensstil och är liksom Hammarbysten relativt liten. Det finns också en viss likhet mellan korsformerna, även om korset på Jumkilsstenen är mera utarbetat och utfört av en betydligt skickligare ristare.

Det verkar mycket möjligt att stenen från Hammarby har ingått i ett gravmonument, men det måste uppmärksammas att stenen påträffades mer än 140 m från kyrkobyggnaden, och ca 90 m från begräsningen av den äldre kyrkogården. Den kan därför också ha ingått i ett annat sammanhang, t.ex. som parsten till en runsten. Att stenmaterialet utgörs av granit talar också emot att det rör sig om ett kyrkomonument, men det bör erinras om att även Jumkilsstenen enligt FMIS är av denna stenart.

Om den korsristade stenen har tillhört ett parstensmonument ligger det nära till hands att söka parstenen i den runsten, som påträffades 1991 vid omläggningen av Hammarby kyrkogårdsmur (U Fv1993;233). Denna sten saknar visserligen kors, men om stenarna verkligen kan ha ingått i samma monument är högst osäkert. I inskriften omtalas också bara en sten (*lēt haggva stæin*) och det har dessutom föreslagits att denna sten ursprungligen kan komma från Säby i Norrsunda socken (se M. Åhlén i Fornvännen 88 (1993), s. 233 f.).

Detta dokument ingår i ett digitalt supplement till *Upplands runinskrifter*, en del av korpusverket *Sveriges runinskrifter*. Supplementen publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Magnus Källström
E-post: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 72 84.
www.raa.se